

TÜRKİYE'DE OYUNCULUK EĞİTİMİNDE YAŞANAN TEMEL SORUN: AKADEMİK ELEMAN EKSİKLİĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Zuleyha Açubuk^{1,3}, İrfan Yusuf Akıncı^{2,4}

ÖZET

Türkiye'de oyunculuk eğitimi veren tiyatro akademileri eğitmen, müfredat, altyapı ile akademik araştırma ve yayın eksikliği gibi pek çok temel sorunla karşı karşıyadır. Ordu Üniversitesi Devlet Konservatuarı Sahne Sanatlar Bölümü ile Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü öğretim elemanlarının kolektif çalışmasıyla oluşturulan bu bildiri, Türkiye'deki oyunculuk eğitimi ile akademisyen-sanatçı yetiştirmede yaşanan temel sorunları irdelenecek; bu sorunların içinde akademik eleman eksikliğinin hayati bir yokluk olduğunu iddia edecek ve bu eksikliğin giderilmesi yönünde çözüm önerileri sunacaktır.

---

¹ Öğr. Gör., Ordu Üniversitesi Cumhuriyet Yerleşkesi Devlet Konservatuarı PK 52200 Merkez-Ordu, e-posta: kanalkan@gmail.com

² Öğr. Gör., Ordu Üniversitesi Cumhuriyet Yerleşkesi Devlet Konservatuarı PK 52200 Merkez-Ordu, e-posta: vvasinakyuz@gmail.com

³ Öğr. Gör., Ordu Üniversitesi Cumhuriyet Yerleşkesi Devlet Konservatuarı PK 52200 Merkez-Ordu, e-posta: zuleyhacubuk@gmail.com

⁴ Arş. Gör., Ordu Üniversitesi Cumhuriyet Yerleşkesi Devlet Konservatuarı PK 52200 Merkez-Ordu, e-posta: irfanbuzcu@yahoo.com

Oyunculuk eğitimi veren okullar, kendi geleneği, koşulları bakımından farklılıklar gösterse de, aslında birbirine çok benzeyen yapılanmalarla, ders programlarıyla akademik yaşamlarına devam etmektedirler. Ülkemizde tiyatro eğitimi, oyunculuk anasanat dalı özelinde eğitmen, müfredat, altyapı, araştırma ve yayın eksikleri gibi temel sorunlarla karşı karşıyadır. Bugüne kadar yapılan tiyatro kongrelerinde söz konusu sorunlar etraflıca saptanmış, belli ölçülerde çözüm önerileri sunulmuş, ancak sorunların çözümünü sağlayacak öneriler bütünüyle hayata geçirilememiştir. Ortak kaleme alınan bu bildiri, Türkiye’de oyunculuk eğitiminde yaşanan temel sorunların kökeninde “akademik eleman eksikliği”nin olduğunu iddia edecek ve bu sorunun çözümü için hayata geçirilmesi mümkün önerileri dile getirecektir.

1) Temel Sorun; Akademik Eleman Eksikliği

Türkiye’de oyunculuk eğitimi alanında yeterli sayıda kadrolu öğretim elemanı bulunmamaktadır. Bu sorunu doğuran nedenleri sıralamak gerekirse;

- Oyunculuk eğitimi veren tiyatro okullarına yeterli sayıda enstitü kadrosu verilmemesi,
- YÖK’ün lisansüstü öğretime başlama şartlarının, pedagojik alt yapısı düşünülmeden, sanat eğitimi veren bölümlere de uygulanması. Bu nedenle oyunculuk mezunlarının, lisansüstü öğretime başvuruda ALES ve ÜDS/KPDS benzeri sınavları geçmede zorluk yaşaması,
- Akademik eleman için açıktan atama yapılarak öne sürülen şartlar

Çözüm Önerileri:

- Enstitü kadrolarının sayısı arttırılmalıdır.

Sanat eğitimi veren bölümler için enstitü kadro kontenjanları azaltılmıştır. Bu da oyunculuk eğitimi veren tiyatro akademileri bağlamında düşünüldüğünde, alanında uzmanlaşmış akademisyen yetiştirme oranını azaltmıştır. Enstitü kadroları, oyunculuk eğitimi gibi uygulama ağırlıklı programlar için çok önemlidir. Çünkü oyunculuk eğitimi, sahne sanatı bağlamında olduğu gibi akademik bağlamda da usta-çırak ilişkisi ile daha

sağlıklı yürümektedir. Enstitü kadroları sayesinde öğretim üyesi ile araştırma görevlisi (asistan) arasında da bir tür usta-çırak ilişkisi ile bilgi ve deneyim aktarımı sağlanmaktadır.

- ÖYP kapsamında açılan kontenjanlara atama yapılırken, oyunculuk lisans mezunları için “alan şartı” getirilmelidir.

Yüksek Öğretim Kurumu, öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla Öğretim Elemanı Yetiştirme Programıyla yeni bir kadro yapılanmasına gitmiştir. Öğretim elemanı eksikliği yaşayan bölümler için uygulamaya sokulan bu program, sonraki yıllarda oyunculuk eğitimi veren tiyatro okulları için sorun oluşturmaya başlamıştır. Oyunculuk lisans mezunu olmayan; tiyatro tarihi ve teorisi, tiyatro eleştirmenliği ve dramaturji, dramatik yazarlık veya sahne tasarımı alanlarından mezun olan bir aday da ÖYP atamasıyla, oyunculuk eğitimi veren bir bölüme atanabilmektedir. Bunun nedeni, ÖYP kadrolarına atama yapılırken, anasanat dalı ayrımı yapılmaksızın, “tiyatro” üst başlığı şartı aranmasıdır. ÖYP kadrosu ile ataması yapılacak akademisyen adayı, bilgisayar ortamında yapılan bir merkezi kura sistemi ile atanmaktadır. Öğretim üyesi adayı, kendisini isteyen, aynı zamanda kendisinin de çalışmak istediği bir bölüme atanamamaktadır. Merkezi sınavlardan alabildiği en yüksek puan hangi kadroya yetiyorsa o kadroya yerleştirilmektedir. Sonuçta bu sistem, Türkiye’deki tiyatro bölümlerini; kendi alanına yönelik bilgi ve birikimi olduğu halde başka bir alanda çalışmak zorunda bırakmaktadır. Bahsi geçen koşullar nedeniyle, öğretim üyesi adayı, hiç hak etmediği halde, “akademisyenlik geleceği ile ilgili soru işaretleri” ile karşı karşıya kalmaktadır.

Sorunun çözümü için önerimiz; oyunculuk eğitimi veren tiyatro okullarına sağlanan ÖYP kadrolarına atama yapılırken “oyunculuk mezunu” şartı getirilmesidir. Bu şekilde yapılacak hazırlıklar “oyunculuk” alan çıkışlı eğitimci sayısında artış sağlayacaktır.

- Oyunculuk lisans mezunları için uygulamanın ağırlıkta olduğu yüksek lisans ve doktora programları yapılandırılmalıdır.

Sadece sınav usulüyle açıktan alınan yüksek lisans, doktora öğrencileri değil; aynı zamanda ÖYP kapsamında atanan araştırma görevlileri de yüksek lisans ve doktora süreçlerinde, var olan sınırlı sayıda programlarda eğitim görmektedirler. Şu an İstanbul,

Ankara ve İzmir'de açılan programlar göz önünde tutulduğunda, oyunculuk lisans mezunu bir öğrenci; hemen hemen hiçbir uygulamalı dersin olmadığı, kuramsal ağırlıklı bir ders programında eğitim görmektedir. Oysa oyunculuk lisans mezunları için uygulamalı derslerin ağırlıkta olduğu Yüksek Lisans ve Doktora programlarının yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Bu tür programlar açıldığı takdirde, kendi alanında uzmanlaşmış, oyunculuk eğitimi verecek akademisyen yetiştirilebilecektir. Aynı zamanda çözümün bir diğer yolu da, atıl duruma getirilen sanatta yeterlik programlarının tekrar aktif hale getirilmesidir. Bir başka düşünce de sanatta yeterlik ile doktora programlarının bileşkesinde bir “sanatta doktora” programının oluşturulabilmesidir.

2) Çağı Yakalayan Ders Müfredatlarının Oluşturulamaması

Oyunculuk eğitiminde temel sorunların başında ders müfredatları sıkıntısı da bulunmaktadır. Bugün oyunculuk eğitimi veren akademilerimizdeki ders müfredatları günün koşullarına göre yeniden yapılandırılma ihtiyacı içindedir. Buna göre, kuramsal derslerde, “eğitmen” değil “öğrenci merkezli” ve “seminer odaklı” ders yapılanmaları sağlanmalıdır. Böylece oyuncu adayı, kendisini lisans devresinden sonra akademik yaşama özendirecek bilgi ve kültür dağarcığı kazanırken, aynı zamanda özgüveni de artacaktır. Uygulamalı derslere de “laboratuvar odaklı” ders yapılanması getirilmelidir. Oyuncu adayları, küçük gruplar halinde, tiyatro laboratuvarlarında, tiyatro deneyleri yapmaya özendirilmelidir. Bu derste yapılan çalışmalar, akademik yazım ölçütleriyle oluşturulan eşgüdümlü bir teorik dersle birlikte yürütmelidir. Zehra İpşiroğlu'nun da ifade ettiği bu model; *“...alışlagelen öğretmen odaklı ezberci eğitimi aşan bir yaklaşımı koşulluyor. Burada söz konusu olan kuramla uygulamayı, düşünmeyle yaratıcılığı, öğrenmeyle öğretmeyi bütünleştiren iletişimsel bir öğretim biçimi[dir]”* (İpşiroğlu, 1997:156).

3) Sözleşmeli Eleman Çalıştırma Şartlarının Yetersizliği

Yıllarını sahne ve oyunculuk deneyimi edinmek üzere bu mesleğe veren oyuncu “usta” ile oyunculuk eğitimi alan öğrenci “çırak” ilişkisi bulunmaktadır. Bu usta oyuncuların okullarda eğitim vermeye iknâ edilememesinin nedeni ders ücreti

değerlerinin “komik” denecek derecede düşük olmasıdır. Akademiye ders anlatmaya gelecek bir ustaya verilen saat başına ders ücreti, onun ulaşım masrafını bile karşılamayacak miktardadır. Bu durum, zaten alanında kadrolu akademisyen sıkıntısı yaşayan oyunculuk bölümleri için ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

Zeliha Berksoy'un da ifade ettiği gibi; *“Tiyatro eğitiminde, tüm sanatlarda olduğu gibi usta-çırak ilişkisi vardır. Bir diğer deyişle, sanatçının ona esin kaynağı olan ustaları vardır. Sıradan ve rutin bir eğitim değildir sanat eğitimi, çünkü içinde zekâ ve yaratıcılığı barındırır. Tabii ki her meslek bu yetenekleri gerektirir, ama tiyatro [oyunculuk] eğitiminde yüksek zekâ ve duyarlılık çok önemlidir”* (Berksoy, 2009:24).

Oyuncu adayı, mezun olduktan sonra farklı birçok yönetmenle çalışacak; farklı rejji/oyunculuk anlayışlarıyla rol oynamak durumunda olacaktır. Bu anlamda farklı rejji ve oyunculuk alanında çeşitli üslupları benimsemiş ustalardan ders almalıdır. Tiyatro akademileri, öğrenciye bu imkânı sağlamakla yükümlüdür. Bunun sağlanabilmesi için, ders ücreti karşılığı öğretim elemanı çalıştırma koşulları çağın gereklerine göre düzenlenmeli, ustaları oyunculuk bölümlerinde ders vermeye sevk edecek maddi olanaklar sağlanmalıdır.

4) Oyunculuk Eğitiminde Stajın Göz Ardı Edilmesi

Oyunculuk eğitimi veren tiyatro okullarında “staj” ya da benzeri bir sistem geliştirmelidir. Okul dışında oyuncu adayı öğrenciler, varsa ulusal, özel veya yerel tiyatrolarda uygulama anlamında staj yapmalıdır. “Staj” etkinliğinin oyuncu adayının mezuniyet aşamasında etkili bir değerlendirme yükümlülüğü olmalı ki, öğrenci ciddi ve nitelikli ürün ortaya koymak için kendini disipline edebilsin. Bu uygulama ders müfredatında zorunlu hale getirilirse, bir süre sonra öğrenciye sorumluluk alma alışkanlığı kazandırılmış olacaktır. Kısacası, staj çalışması mezuniyetin önemli bir parçası olmalıdır.

5) Fiziki Şartların Yetersizliği

Sağlıklı bir akademik tiyatro eğitiminin verilebilmesi için altyapının üstyapıya hizmet eder nitelikte olması gerekmektedir. Ama tiyatro eğitimi verilen okullarda fiziki

şartların çok da istenen seviyede olmadığı açıktır. Sahne, çalışma stüdyoları, derslikler, duşlar, soyunma odaları ile kostüm, ışık, dekor, aksesuar donanımları ve depoları oyunculuk eğitimi sürecinde son derece önemli gereksinimlerdir. Bu maksatla, tiyatro bölümleri için hem kuramsal hem uygulamalı derslerin sağlıklı yürütülebilmesi adına gerekli fiziki koşullar sağlanmalıdır. Stüdyo sahne, çerçeve sahne, meydan sahnelerden oluşan tiyatro laboratuvarı şeklinde bir fiziki alt yapı sistemi oluşturulmalı, gerekli ışık, kostüm, dekor atölyeleri sağlanmalı, müzik ve hareket stüdyoları kurulmalı; tiyatro sanatına dair en yeni gelişmelerin sözel ve görsel dille aktarılabilmesi için veritabanı anlaşmalarına gidilmelidir.

Sonuç

Ülkemizde oyunculuk eğitimindeki fiziki sorunlar hariç, diğer konuların akademisyen ihtiyacının karşılanmasıyla giderileceğini düşünmekteyiz. Öğretim elemanı alım şartlarında yapılacak düzenlemelerle, yeterli sayıda akademik kadrolara ulaşılabilecektir.

Köklü üniversitelerin yanı sıra Anadolu'daki diğer okullar da akademik tiyatro ortamına pozitif katkı sağlamaktadır. Kadro alımları şartlarının düzenlenmesi halinde, Anadolu'da eğitim veren diğer okullardaki akademisyen gelişimi, ÖYP ve 35. madde ile görevlendirme hususlarıyla, yine köklü üniversiteler sayesinde tamamlanacaktır. Daha sonra bu akademisyenler, eğitim kurumlarına geri dönmeleriyle birlikte, kendi eğitim standartlarını sağlayacak, büyük ve köklü üniversitelerin üzerindeki yükü de hafifleteceklerdir. Ancak bu şekilde ülke genelinde oyunculuk anasanat dalı bazında sağlıklı bir akademik tiyatro yapılanmasına ulaşılabilecektir.

Türkiye'de sayılı birkaç okul dışında Yüksek Lisans, Doktora programları için kontenjan açabilen tiyatro akademisi bulunmamaktadır. Açılan kontenjan sayısı tiyatro akademileri için eğitmen ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. Dolayısıyla oyunculuk eğitimi veren tiyatro okullarının akademisyen yetiştirme oranları, her yıl verdikleri mezun sayısına göre çok düşüktür. Bu durum, bölgelerde açılan oyunculuk eğitimi verecek olan tiyatro bölümlerinin ihtiyaç duyduğu akademisyen açığının karşılanamamasına neden olmaktadır.

Yetmiş milyonu aşan nüfusa sahip bir ülkede yaşamaktayız. Bu koşulda, yetenek sınavlarına giren aday sayısına ve adayın yetenek profiline bakıldığında, eğitim veren tiyatro akademilerinin tek başlarına mevcut talebi karşılamakta zorluk çektiği açıktır. Alanında uzman akademisyen eksikliği göz önünde bulundurulduğunda, bölgelerde tiyatro akademilerinin açılmasını doğru bulmayanlarımız haliyle olacaktır. Ancak bizce, bölgelerde tiyatro bölümleri açılmalıdır ve bu bölümlerin öğrenci alımlarına destek verilmeli, ön ayak olunmalıdır.

KAYNAKÇA

BERKSOY, Z., (2009).“Tiyatro Eğitiminin Yapısı ve Sorunları”, **Türkiye Üniversiteleri Tiyatro Şenliği Sempozyum Bildirileri**, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti, İstanbul.

İPŞİROĞLU, Z., (1997). “Tiyatro Eğitimi Eğitimde Tiyatro”, **Türkiye Tiyatro Kurultayı Mersin 15-16-17 Kasım 1997**, Tobav, Ankara.